

13. *Базилевич В.Д.* [та інш.]/ Макроекономіка. Київ.: знання — 2007. — 325 с.

14. Закон Білорусі «Про регулювання фінансових установ» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.by.spinform.ru/>

15. Вільний словник по визначенням з економіки, фінансів та бізнесу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://encyclopedia.thefreedictionary.com/Non+Bank>

16. The free dictionary by Farlex [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://encyclopedia.thefreedictionary.com/Non+Bank>

and similar papers at core.ac.uk

provided by Institutional Repository of Vadym Hetma

18. Eglossary. Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dictionary.reference.com/browse/non+bank?s=t>

Статтю подано до редакції 02.06.13 р.

УДК 336.22: 631

*Івасько І. М., аспірантка
Державної установи*

«Інститут економіки та прогнозування НАН України

ВИКЛИКИ ДО ПЕРЕТВОРЕННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ. В дослідженні проведено аналіз справляння податку на додану вартість в аграрному секторі європейських країн, зокрема Польщі, виявлено позитивні та негативні сторони її функціонування, а також розроблено практичні рекомендації щодо системних перетворень ПДВ аграрного сектору України за умов інтеграційних процесів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: податок на додану вартість, аграрний сектор.

АННОТАЦИЯ. В исследовании проведен анализ взимания налога на добавленную стоимость в аграрном секторе европейских стран, в частности Польши, выявлены положительные и отрицательные стороны его функционирования, а также разработаны практические рекомендации относительно системных преобразований по НДС аграрного сектора Украины в условиях интеграционных процессов.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: налог на добавленную стоимость, аграрный сектор.

SUMMARY. The study analyzes the tax on value added in the agricultural sector of the European countries, in particular Poland, revealed the positive and negative aspects of its operation, and develop practical recommendations for systemic change in VAT agrarian sector of Ukraine in the integration process.

KEYWORDS: value-added tax, the agricultural sector

Постановка проблеми. Значну роль в податковій системі аграрного сектору України відіграє податок на додану вартість. По-перше, сільськогосподарські товаровиробники тривалий час за рахунок спеціальних режимів ПДВ, мають можливість отримувати дотації. По-друге, податок на додану вартість впливає вартість товарів та послуг в процесі виробництва сільськогосподарської продукції та на її ціну для кінцевого споживача. По-третє, важливою стороною ПДВ є його повернення для експортоорієнтованих сільськогосподарських підприємств.

Україна, ухваливши Угоду про партнерство та співробітництво між Європейським Союзом та Україною, взяла на себе зобов'язання конвергувати податок на додану вартість до стандартів ЄС. В Європейському Союзі триває процес уніфікації податкових систем, яка викликана податковою конкуренцією серед країн-членів, зокрема й з податку на додану вартість. Таким чином, виникає необхідність у дослідженні уніфікації ПДВ в аграрному секторі європейських країн та в аналізі конвергенції вітчизняного ПДВ, що справляється в галузі сільського господарства, до стандартів ЄС, визначених Шостою Директивою Ради.

Об'єктом дослідження є процес оподаткування сільськогосподарських товаровиробників та справляння й конвергенції податку на додану вартість в аграрному секторі до вимог Європейського Союзу.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних засад і прикладних питань щодо взаємозв'язку розвитку та ефективності виробництва і функціонування системи оподаткування підприємств, зокрема ПДВ в аграрному секторі України.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є діалектичні методи наукового пізнання, системний підхід до вивчення проблем застосування податку на додану вартість в аграрному секторі.

Аналіз джерел. Проблема справляння податку на додану вартість в галузі сільського господарства економіки Польщі та ін-

ших європейських країн досліджували польські вчені К. Павлак, Д. Забельска, Р. Дзімянович, К. Дучковска-Малиш. Значний науковий внесок у розвиток теорії та законотворення щодо аграрного сектору зробили відомі українські вчені В. Гесць, Л. Молдаван, Б. Пасхавер. Особливості застосування ПДВ в аграрному секторі України досліджували такі вітчизняні вчені, як: М. Дем'яненко, Л. Тулуш, В. Проніна, Н. Сеперович, С. Юшко. Проте подальшого дослідження за умов поглиблення євроінтеграційних процесів, які виражаються зокрема в уніфікації податкових систем, потребує процес конвергенції ПДВ аграрного сектору України до європейських стандартів.

Мета та завдання дослідження. Метою роботи є проведення аналізу справляння податку на додану вартість в аграрному секторі європейських країн, зокрема Польщі та України, виявлення позитивних та негативних сторін його функціонування, а також розробка практичних рекомендацій щодо системних перетворень щодо ПДВ аграрного сектору України за умов інтеграційних процесів.

Завдання полягають у розробці практичних рекомендацій щодо наближення справляння податку на додану вартість в аграрному секторі України до поставлених перед нею вимог Європейським Союзом.

Виклад основного матеріалу. Уніфікація ПДВ в Європейському Союзі за Шостою Директивою Ради полягає у визначенні об'єкта та суб'єкта оподаткування, операцій, що підлягають оподаткуванню, ставок та порядку їх застосування, відшкодуванні ПДВ тощо. З 1 січня 2006 року основна ставка ПДВ для країн-членів Співтовариства не може бути нижчою 15 %, а додаткові ставки не нижче 5 %. [2]

ПДВ — загальний податок на споживання, тобто на всі придбані товари і послуги. Податок стягується на кожній стадії економічної діяльності з вартості, доданої на даній стадії. ПДВ сплачується усіма суб'єктами задіяними в процес виробництва та реалізації товару і послуги, проте ПДВ не стягується з посередників і не відображається як стаття в їх балансі, ним обкладається лише кінцевий споживач. ПДВ є пропорційним до ціни товарів та послуг й не залежить від кількості операцій, які відбулись до стадії, на якій стягується податок. Під час кожної операції сума ПДВ, розрахована по відношенню до ціни товару чи послуги, зменшується на суму податків, сплачених раніше по відношенню

до ціни різних складових собівартості. Загальна сума, що перекладається з одного суб'єкта на іншого на кожній стадії виробництва чи реалізації включає весь ПДВ попередньо сплачений, проте він компенсується при кожному наступному продажу, за виключенням продажу кінцевому споживачу.[1, ст.51]

Податок на додану вартість в аграрному секторі країн Євросоюзу характеризується такими спільними рисами: 1) ставка — стандартна та знижена; 2) режим справляння — загальний та фіксований. (Рис. 1).

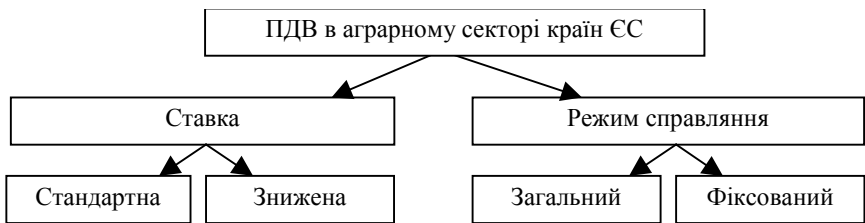

Рис. 1. Основні риси ПДВ в аграрному секторі країн ЄС [5, с.402]

В країнах ЄС для товарів і послуг в аграрному секторі застосовуються переважно знижені ставки ПДВ (табл. 1).

Таблиця 1

СТАВКИ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ В ДЕЯКИХ КРАЇНАХ ЄС [4]

Країна	Стандартна ставка, %	Знижена ставка, %	Ставка для товарів та послуг аграрної галузі, %
Німеччина	16	7	9
Франція	19,6	2,1/5,5	4/3,05
Італія	20	4/10	4
Ірландія	21	4,4/13,5	4,4
Велика Британія	17,5	5	5
Польща	23	5	5/8

Специфіка сільського господарства країн ЄС полягає в тому, що там велику кількість складають дрібні сімейні ферми, які не мають можливості вести складну бухгалтерію руху товарів і послуг, а також не можуть нести збитки, пов'язані з веденням бух-

галтерського обліку. У такому випадку, якщо річний валовий дохід такого підприємства не перевищує 800 000 євро, воно може скористатися спрощеним (фіксованою ставкою) режимом з податку на додану вартість. За цим режимом сільськогосподарське підприємство може реалізовувати власно вироблену продукцію й надавати послуги без реєстрації платником ПДВ та ведення податкового обліку з ПДВ. Повернення від'ємного сальдо з ПДВ у такому випадку не здійснюється, а застосовується компенсаційна ставка 5 % при реалізації товарів та послуг і залишається підприємству [4].

В Польщі податок на додану вартість відповідно до Шостої Директиви [2] справляється за двома режимами: спрощеним (фіксованою ставкою) та загальним. За спрощеним режимом фермер, у якого річний обсяг продажу сільськогосподарської продукції та послуг не перевищує 20 000 злотих, не є платником ПДВ та не здійснює облік продажу й видачі рахунків-фактур. Відшкодування податку полягає в тому, що покупець сільськогосподарської продукції та послуг — платник ПДВ, сплачує фермеру ціну, в яку закладено фіксовану ставку ПДВ 7 % і звітує про вхідне ПДВ у спеціальній податковій декларації (Рис. 2). Відшкодування ПДВ за фіксованою ставкою застосовується лише до сільськогосподарської продукції та сільськогосподарських послуг, визначених законом. До сільськогосподарської продукції, за якою здійснюється відшкодування, належать: крупи, овочі, фрукти, лісові і волоські горіхи, живі тварини і продукти тваринного походження, риба та інша рибна продукція (крім морських риб), м'ясо та філе прісноводних риб, неїстівні відходи тваринництва, листя і стружка з овочів, жолуді й каштани, добрива тваринного або рослинного походження та інше. До сільськогосподарських послуг, з яких відшкодовується ПДВ за фіксованою ставкою відносяться: послуги, пов'язані з сільським господарством і тваринництвом, крім ветеринарних послуг, лізинг або оренда сільськогосподарських машин і обладнання. Фермер, який не є платником ПДВ, може реалізовувати й інші товари і послуги на суму не більше 150 000 злотих за рік, в іншому випадку, фермер повинен перейти на загальний режим оподаткування ПДВ.[3]

На нашу думку, режим за фіксованою ставкою має суттєвий недолік. Через те, що фермер-неплатник ПДВ не веде бухгалтерський облік, він не може розраховувати на повернення ПДВ за придбані основні засоби, наприклад, трактор чи обладнання. Від-

повідно, такий режим має переваги лише для малих суб'єктів господарювання — сімейних ферм, які займаються сільським господарством на переважно для задоволення власних потреб.

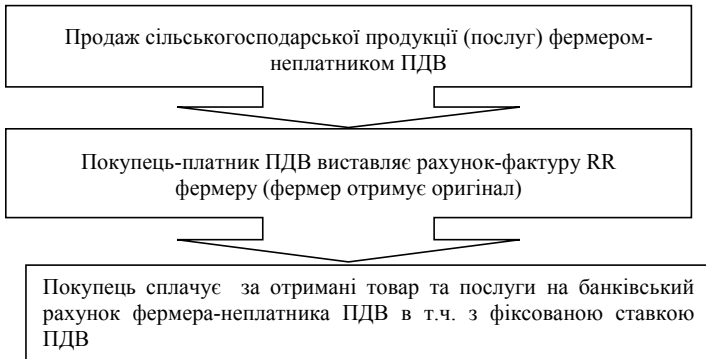

Рис. 2. Схема фіксованого режиму ПДВ в аграрному секторі Польщі [5]

Загальний режим оподаткування має місце за таких умов: у попередньому фінансовому році фермер продав сільськогосподарської продукції на суму понад 20 000 злотих; зареєстрований платником ПДВ та веде бухгалтерський облік. За загальним режимом ПДВ, що підлягає до сплати податковій інспекції, вираховується шляхом зменшення суми ПДВ, яка нарахована на вартість проданих товарів та послуг на суму ПДВ, яка нарахована на вартість придбаних товарів та послуг (Рис. 3).

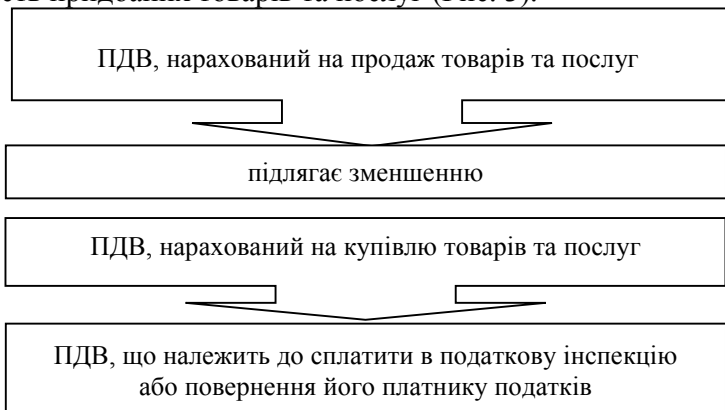

Рис. 3. Схема загального режиму ПДВ в аграрному секторі Польщі [5]

Після приєднання Польщі до Європейського Союзу, відповідно до Договору про вступ в галузі сільського господарства застосовувалась знижена ставка ПДВ — 3 %. Ця ставка діяла тільки на час перехідного періоду протягом 4 років, так 01.05.2008 р., після внесення поправок до закону в Польщі діяли три різні ставки ПДВ на товари та послуги в галузі сільського господарства: 3 %, 7 % і 22 %. У січні 2011 року ставки ПДВ аграрному секторі було змінено, на даний час чинні такі ставки: 5 %, 8 % і 23 %. [3]

За зниженою ставкою 5 % оподатковуються:

- ◆ зерно;
- ◆ свіжі овочі та фрукти;
- ◆ молоко та молочні продукти;
- ◆ свіжі яйця;
- ◆ лісові та волоські горіхи.

За ставкою 8 % оподатковуються:

- ◆ свинина, яловичина, м'ясо птиці;
- ◆ соя, ріпак;
- ◆ корми для тварин;
- ◆ хімічні добрива: азот, фосфор, калій, за винятком хлориду

калію;

- ◆ засоби захисту рослин;
- ◆ ветеринарія;

◆ послуги, пов'язані з сільським господарством (сільськогосподарська техніка).

За ставкою 23 % оподатковуються:

- ◆ паливно-мастильні матеріали;
- ◆ електроенергія;
- ◆ газ, вугілля, дрова;
- ◆ води;
- ◆ трактори, машини та обладнання.

До недоліків загального режиму справляння ПДВ в Польщі, на нашу думку, слід віднести те, що перейти на фіксований режим фермер може на раніше, ніж за три роки. За таких умов фермер може понести значних фінансових затрат через часткове відшкодування ПДВ. Проте позитивною стороною загального режиму ПДВ є те, що фермер може скористуватися можливістю коригування вхідного ПДВ за придбані основні фонди, що зменшує податкове навантаження на такого фермера.

Податок на додану вартість в Україні застосовується за ставкою 20 % до 31 грудня 2013 року, а з 1 січня 2014 року — за ста-

вкою 17 % та не має виключень для сільськогосподарських товарів та послуг. Проте сільськогосподарське підприємство, визначене п. 209.6 Податкового Кодексу, може скористатися спеціальним режимом справляння ПДВ.[1]

Згідно із спеціальним режимом, сума ПДВ, нарахована сільськогосподарським підприємством на вартість поставлених ним сільськогосподарських товарів (послуг) використовується для відшкодування суми податкового кредиту з ПДВ та за наявності залишку суми податку — не сплачується до бюджету, а використовується для інших виробничих цілей.

Сільськогосподарські підприємства також отримують компенсаційні виплати від переробних підприємств за поставлені ними молоко, худобу, птицю, вовну власного виробництва за рахунок ПДВ, що нараховується на цю продукцію.

Вважаємо, що застосування податку на додану вартість в аграрному секторі України має значні недоліки, які потребують термінового усунення. Один з них полягає в тому, що компенсаційні виплати мають не лише пільговий, а й дотаційний характер щодо визначеної продукції. Такі дотації суперечать вимогам Світової організації торгівлі, оскільки спотворюють конкурентне середовище на ринку сільськогосподарської продукції. [5, с. 395]

Ще одна проблема українського ПДВ полягає у ставках податку. З одного боку ставка 20 % у всій вітчизняній податковій системі для сільськогосподарських підприємств є вигідною, оскільки вони можуть в значному обсязі відшкодувати податковий кредит, з іншого — знижена ставка на сільськогосподарську продукцію здешевлює вартість товарів та послуг для кінцевого споживача.

Висновки. Аналіз справляння ПДВ в аграрному секторі європейських країн, зокрема Польщі демонструє дотримання принципу рівності всіх платників податків. Детально аналізуючи податок на додану вартість фермерів Польщі, ми виявили такі позитивні його сторони: 1) диференціація режимів справляння ПДВ, яка виокремлює малий бізнес від великого, надаючи преференції першому; 2) диференціація податкових ставок на сільськогосподарські товари та послуги, яка забезпечує невелику частку податку у їх вартості.

Таким чином, податок на додану вартість в аграрному секторі України потребує системних перетворень на шляху до гармонізації із європейськими вимогами, які закладені у Шостій Директиві, а саме:

1) запровадження однієї або двох знижених ставок на сільськогосподарські товари та послуги;

2) усунути недоліки спеціального режиму ПДВ для сільсько-господарських підприємств, які виражаються прихованими дотаційними заходами;

3) розмежування підходів справляння ПДВ за ознакою обсягу землекористування (володіння), видом діяльності та обсягом обігу.

Література

1. Податковий кодекс України (Розділ V) (ст. 180-211) від 02.12.2010 № 2755-VI. [Electronic Resource] // Верховна Рада України — Mode of access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755%D0%B4-17> — Last access: 01-04-2013 — Title from the screen. ПДВ

2. Sixth council Directive 77/388/EEC of 17 May 1977 on the harmonization of the Member States relating to turnover taxes — common system of value added tax: uniform basis of assessment. OJ L 145, 13.6.1977, p.1.

3. Podatek VAT w rolnictwie [Electronic Resource] // Egospodarka — Mode of access: <http://www.podatki.egospodarka.pl/64251>, Podatek-VAT-w-rolnictwie, 1,65,1.html — Last access: 01-04-2011 — Title from the screen.

4. Systemy podatkowe krajow Unii Europejskiej. [Electronic Resource] // Propertis — Mode of access: <http://www.properties-in-europe.com>. — Last access: 10-12-2005 — Title from the screen.

5. Івасько І.М. Новації в реалізації податкової політики в аграрному секторі. — Монографія: Інновація трансформації аграрного сектора економіки. — за ред. д-ра екон. наук О.В. Шубравської; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. — К., 2012. — с. 388—411.

Статтю подано до редакції 25.05.13 р.

УДК 330.131.7

Лісовська В. П., к.фіз.-мат. н.,
доцент кафедри вищої математики
Наїста А. С., аспірант
кафедри вищої математики
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет ім. Вадима Гетьмана»

СУЧАСНІ ПІДХОДИ МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТУВАННЯ

АНОТАЦІЯ. В статті розглядається аналіз показників діяльності банків України та ВВП за даними банківської статистики, та представлена поліноміальна апроксимація точок безрозмірних показників діяльності банків. Приведено аналіз рентабельності банків-